

ŽIVLJENJE IN SVET

K 140 LETNEMU JUBILEJU
SLOVENSKEGA NOVINSTVA

STO ŠTIRIDESET LET

IVAN PODRŽAJ

Devet let pred prvo samostalno slovensko pesniško knjigo so začele izhajati prve slovenske novine: Dve sto devetnajst let po prvi (nemški) novici, ki jo je tiskal prvi slovenski tiskar in trideset let pred prvim hrvaškim časnikom, 47 let pred prvim bolgarskim listom, toda devet in dvajset let po prvem srbskem časopisu. To se je zgodilo 4. prosinca 1797, ko je novodošli šentjankovski benefikat Valentin Vodnik poslal med Slovence prvo številko svojih »LUBLANSKIH NOVIZ«.

Skromen podeželski duhovnik, katerega so muhe gnale v kloster, dokler ga škof ni poslal ven duše past, ki je »napisal nekaj kranjskega in zakrožil nekatere pesmi, med katerimi je od Zadovoljnega Kranjca komaj en malo brnja vredna«, je po svojem prvem delu, ko sta mu Žiga Zois in Anton Linhart naročila kalender pisati, izdal tri »Pratike« s poučno in zabavno vsebino, ki ga pa niso mogle zadovoljiti, saj je še kratko pred svojo preselitvijo v Ljubljano zapisal na samotnih Gorjušah: »Če bom živel, hočem še katero noro med ljudi dati; naši nastopniki bodo vsaj imeli kaj nad nami popravljati in brusiti.« Njegov prosvetljeni duh je moral že tedaj imeti hude nasprotnike, ki so zamerjali njegovemu »noremu« delu v kranjskem jeziku, katerega je vselej želel čednega narediti. Tako je postal iz pratikarja — prvi slovenski novinar, v tedanjih razmerah zares »noro« početje, s katerim Kranjci niso »potrpljenja imeli«, kajti čeprav so bile »Lublanske Novize« za tisto dobo naravnost dobro preskrbljene s kroniko velikega Napoleonovega časa, so morale kmalu prenehati, ker niso imele naročnikov. Ne glede na njegovo usodo je ostal prvi slovenski časnik eden najvažnejših temeljnih kamnov našega narodnega življenja in naše prosvete prav zato, ker ga je ustanovil z duhom francoskih prosvetljencev prekvašeni Valentin Vodnik s podporo našega kulturnega Zois. In kakor je leto izida Vodnikovih »Pesmi za pokušino« rojstna letnica slovenske pesniške literature, tako je dan prve številke njegovih »Lublans-

VALENTIN VODNIK

skih Noviz« rojstni datum našega novinstva.

V času, ko so imeli Nemci že nad sto trideset let svoj dnevnik, Francozi pa vzlic že pravim novinam in novinarstvu šele od leta 1777, se je pojavil naš prvi časnik z vsemi bistvenimi pridevki, ki so jih zahtevale tedanje novine in ki so bili za tedanje stopnjo prosvetnega razvoja v našem narodu nedvomno »previšoki«, da bi jih mogel vsrkati pismeni del našega ljudstva, ki je razen nekaj izobražencev in umstvenikov »konsumiral« poleg molitvenikov le še kako »Pratiko«. Naš prvi list je bil res droben in majhen — sicer pa n. pr. Zürcher Zeitung, ki je začela izhajati sedemnajst let prej, ni imela dosti večje oblike — toda vseboval je za takratne razmere pestro kroniko političnih in drugih dogodkov, kulturna in gospodarska poročila ter celo nekaka feljtonistična kramljanja.

Vodnik, ki je bil vsaj po svoji vzgoji,

če ne nekoliko tudi po svoji naravi samotarskega značaja, in je menda zato »rad pel, še rajši pil«, ni čutil samo duševne in srčne potrebe po izražanju svojih misli in čuvstev, ampak je čutil tudi

elementarno soodločevala o njih bodoči usodi. Vodnik je bil idealist, zato je bil njegov začetek res tvegan. Njegov poskus se je moral ob tedanjem stanju kulture v deželi, ki »v svoji največji dol-

LUBLANSKE NOVIZE

JANN. FRIDR. EGERGA,

V Sredo 4. dan

Profenza

Nro. 1.

Je Kafka svergla,
Se terga kej nit?
Moj soled kaj dela?
Sim barat shę fit.

Al vumnosti jmajo
Po svejti kej vezh?
Al drujga kej snajo,
Kō hruške sam' pezh?

Naslovna stran prve številke Vodnikovih »LUBLANSKIH NOVIZ«
(v naravni velikosti)

nujno potrebo ljudske vzgoje in vodstva. Zato je segel po sredstvu, ki je imelo drugod že velike, celo revolucionarne uspehe: po novinah z določenimi nameni. Kot umstvenik, katerega je lastno veselje učilo laško in francosko, in ki se je mogel zato razgledati po svobodoumnem svetu, ni nemara samo slutil, da bo tisk tudi med »Kranjci« ona sila, ki bo prej ali slej

gosti od jutra proti večeru znese 30 milj in je široka od polnoči proti poldnevu 25 milj. Vse lice znese 214 celih na štiri vogle milj. Leži pod tem 46. zobom od srednje okolice proti polnoči in pod tem hladnim pasom... kjer prebiva okoli štiristotavžent duš in kjer so ljudje skoraj vsi katoliške vere« neogibno ponesrečiti. Toda za konjem ni

šla uzda in čeprav se je naš človek v božjem strahu držal pluga in brane — se mladika, ki jo je vcepil Vodnik na narodno drevo, ni posušila, dasi je bilo med njegovim časnikom in Bleiweisovimi zares »Kmetijskimi in rokodelskimi novicami« skoraj petdeset mrtvih let. Žal je nadaljnji razvoj slovenskega novinstva do zdaj le fragmentarično »obdelan« samo v naši politični in slovstveni zgodovini. Večletno temeljito delo dr. J. Šlebingerja, ki bo ob letošnjem

jubileju zagledalo beli dan, bo bistveno in avtoritativno pripomoglo k našemu novinoznanstvu.

Vodnikov podnet živi, deluje in soustvarja v našem novinstvu od Napoleonovih časov skozi vso usodo Slovencev vzlic vsemu protidelovanju in nazadnjaštvu. Temelj, ki ga je položil Vodnik v takrat še peščena tla, so njegovi »nastopniki« utrdili v trdni zemlji in postavili nanj mogočno zgradbo narodnega napredka in narodne prosvete.

NOVINAR IN PISATELJ

B. BORKO

To, kar imenujemo novinstvo ali časništvo, je s kulturno zgodovinskega zrelišča tako izrazit in značilen izraz modernega življenja, da mu lahko na tem področju pridružimo samo še film in radio, dva velika sodelavca sodobne civilizacije. Ne film in radio, ne dnevniki s svojimi svežimi poročili z vseh strani sveta ne gredo v okvir nobene druge dobe, nego je velika doba, v kateri se je po mukah francoske revolucije in v pustolovstvih napoleonskih let rodilo 19. stoletje, ta zlati vek liberalizma, tehničnega napredka, demokracije in tiska.

Medtem ko bi si film in radio še lahko zamislili sredi 19. stoletja, ju ne moremo postaviti dve stoletji nazaj; prav tako ne tiska. Kajti če bi bili dani teoretični pogoji, bi jim primanjkovalo vsega drugega: prometnih zvez in občil, tehničnih propomočkov, predvsem pa duhovnega ozračja, ki je nastalo kot posledica vseh ogromnih sprememb v tehniki, politiki, gospodarstvu, kulturi, zlasti pa bi primanjkovalo tistega tempa, tiste povečane občutljivosti, razgibanosti in dovzetnosti, ki tolikanj označujejo današnje življenje. Zato je tisk tako avtentičen izraz nove dobe, da ga niti veliki novotar 18. stoletja Voltaire ne bi mogel razumeti in pravilno oceniti, če bi se bil po nekem čudežu zopet pojavil v svetu živih. Kajti tisk, film in radio je mogoče razumeti samo v celotnem kompleksu današnjih civilizacijskih, kulturnih, družabnih in gospodarskih pojavov. Nedvomno so ti pojavi zapleteni in zanimivi že s tehnične strani, toda še važnejši so v funkcional-

nem pogledu, po svojem vplivu, kot gibalne sile sodobne družbe, kot pospeševalci svojkega miselnega in čustvenega stila sodobnega človeka.

S tega zrelišča je posebno poučna primerjava med novinstvom in književnostjo, med žurnalizmom in književnikom. Koliko skupnega imata oba pojava in v čem so bistvene razlike med njima? To vprašanje je posebno tehtno pri nas, kjer je žurnalistično delo upoštevano mnogo manj kakor drugod, postavimo v Franciji in na Češkoslovaškem in kjer skušajo nekateri kar moči ponižati žurnalista, da bi tem lažje povišali pisatelja. Vprašanje je nedvomno zanimivo. Če veliki češki kritik F. X.

Salda uvršča režiserja, igralca in novinarja med najbolj minljive služabnike časa, ne smemo obupati nad to obsodbo. Skušajmo najti v novinarjevem delu ne le kaj olajševalnih okolištin, marveč tudi vrednot, ki bi ga rešile pred tribunalom časa, kjer njegovega zvestega služabnika tolikanj obtožuje času kljubujoči pisatelj!

Predvsem ugotovimo, da je tudi novinstvo ali časništvo parcela na njivi celotne literature. Ne le zato, ker sta književnik in novinar v službi literature (črke), marveč tudi iz kultur-zgodovinskega vidika. Zdavnaj pred žurnalizmom so pesniki in pisatelji pisali reportaže, obravnavali časovne pojave, komentirali dogodke, informirali in kronistično beležili, torej opravljali to, kar bistveno označuje žurnalizem. Zarodki žurnalizma so potemtakem celo v poeziji. Lahko bi videli v nji, kakorkoli se nam zdi presenetljivo, nezakonsko mater otroka, ki ga je spočela z modernim časom in mu dala ime Žurnal; ta otrok se torej zdi zvišenim poetom nekak spaček ali vsaj enfant terrible v vesoljni kulturni hiši.

Dva činitelja sta bila potrebna, da je zarodek žurnalizma v blagoslovljenem telesu literature zrasel v samostojno bitje: občutje aktualnosti in zahteva poljudnosti. Toda preden sta se pojavila ta dva činitelja, so se morale zgoditi ogromne splošne spremembe; odigrala se je cela vrsta prevratov v civilizaciji — od izuma parnega stroja preko revolucije v pojmovanju države, ki je izgubila božanski značaj, do elektrike in liberalnega gospodarstva. Šele, ko se je temeljito spremenil življenjski stil in ko so jele na mesto prejšnjih elit vedno bolj nastopati množice, se je moglo razviti močnejše občutje aktualnosti in za njim tudi potreba poljudnosti.

Človek prejšnjih dob ni imel posebno razvitega zgodovinskega čuta in tudi ne izrazite pozornosti za neposredno aktualnost. Čitajoče ljudi 16. stoletja je nedvomno zanimala modrost starih in novih časov; uživali so poezijo antičnih in novejših pesnikov, se bavili z vprašanji, ki so vzbujala filozofe in bogoslovce; kazali so tudi smisel za znanost. Toda tista živa radovednost za dogodke neposredne vsakdanjosti, ki je kvas žurnalističnega razvoja, se je izživljala samo v pomenkih na trgu ali s prijatelji, nikomur pa se ni zdelo potrebno, da bi take reči zapisoval. Skratka: pojmovanje časa takisto kot okolja je

bilo takrat dokaj drugačno. Tedanjemu odnosu je primanjkovalo tempa, občutljivosti, nemira, kakor jih je v življenje omikane družbe vnesla šele tehnika, ki je omogočila hitrejšo gibanje, jačji življenjski tok, hitrejšo spremembo, predvsem pa številčno vzrast človeštva. Pisatelji, ki so prej obravnavali časovne pojave, so jih gledali izolirane, t. j. brez zveze z vsem ostalim življenjem; danes je to drugače, pač po nemali zaslugi žurnalistike. Meščanska revolucija, ki je ovrгла mitos države in obenem z njo gospodarski propad fevdalizma, si poleg izumiteljev-tehnikov delita zaslugo za kulturno revolucijo, ki je obrnila pozornost človeka od večnega k aktualnemu, od krajevnega k svetovnemu.

Z vlado meščanstva in demokracijo je nastala tudi potreba poljudne literature. Prej je literatura služila samo eliti aristokratov in duhovščine. Že protestantizem, ki je dal sveto pismo v roke preprostemu človeku in mu priznal toliko razumnosti, da ga lahko sam razumeva, je demokratiziral literaturo in pripravil pota žurnalistiki. Množice ljudstva, ki so vedno bolj naraščale, so dajale vedno več talentov, le-ti so se skušali za vsako ceno uveljaviti. Tako so rasle zahteve in potrebe, in ko se je srečno združilo več razvojnih linij, se je med drugimi pojavi novega časa prikazala tudi žurnalistika.

Toda nas zanima v tem hipu njen odnos do literature. Videli smo, da je postala iz slovstva in to ji daje še danes pravico, da se z njim družijo. Če imamo priliko, vzemimo v roke redko, dragoceno knjižico: Vodnikove »Lublanske Novize«. Majhen format, tako da se vezane ne razločujejo na zunaj od molitvenika. Človek bi ne rekel, da so to prve slovenske novine. In vendar izpričuje že naslov, kaj je hotel Vodnik z njimi. Novice je hotel sporočiti, in to hotenje je vtisnilo njegovi publikaciji tak pečat, da vidimo po pravici v njih začetek naše žurnalistike. Sporočanje novic pričuje o novem pojmovanju časa — tudi pesem na prvi strani Noviz ga jasno izpoveduje, — o vstopu neposredne in žive aktualnosti v literaturo. Zares v literaturo! Kajti novičar Vodnik je bil toliko žurnalist kolikor poet. Ne s prezirom, marveč s ponosom je pesnik-književnik v njem gledal na novičarja-žurnalista. Vodnik je sredi viharjev napoleonske dobe živo občutil rojstvo aktualnosti in poljudnosti kot

dveh novih in nujnih potreb demokratične literature.

Tak demokratični »literat«, pesnik sive vsakdanjosti, njen kronist, informator množic, publicist, komentator aktualnih dogodkov je rasel v evropski kulturi vzporedno s tehniko, z novimi občili, z množico, z demokracijo, s svobodno trgovino. Res je, da je zavrzel pravila poetike in si ustvaril svoj literarni slog: zgoščen, preprost in vsakdanji, kakor je vsakdanja in neizumetničena govorica povprečnega človeka. Res je, da se je omejil na službo času in čedalje bolj postajal suženj dneva, žrtvujoč njegovega obrazu svojo lastno osebnost, — torej žrtev, ki je nikdar ne sme položiti pravi pesnik, najsi se skuša — kakor Flaubert — še tolikanj razosebiti v svojem delu. Res je, da je moral prevzeti in da izvršuje še dandanes težko, dninarsko delo, ki zahteva zavilnih rokavov in ki ga rahločutnost poeta-umetnika samo moti. Toda kaj bi bila množica, ki je postala os današnjega sveta, brez tega literarnega težaka, brez njegovega grobega vsakdanjega dela?

Mar res ta žrtev — žrtev vsakdanjega, večidel anonimnega dela — nima ne etične vsebine — in ne notranje lepote? Ali je res brez kulturnega pomena?

Nikakor ne. V zgodovini evropske žurnalistike je bolj kakor v zgodovini literature posejano z mučenci; to niso samo žrtve svojega poklica, marveč zavedni bojevniki za svobodo, resnico in pravico. Žurnalizem kulturnih narodov se je udeleževal v sprednjih bojnih vrstah vseh bojev za demokracijo in za vse ostale velike programe, ki so vtisnili obeležje prejšnjemu in našemu stoletju, ter je v mnogih svojih predstaviteljih dosegel heroično veličino. Lote ne more zmanjšati dejstvo, da se je jela tudi reakcija posluževati enakega orožja in da je pošiljala v boj lastne žurnaliste, izmed katerih je marsikdo pisaril zoper svoje najboljše prepričanje. Usoda političnega žurnalista je kajkrat podobna usodi vojaka, ki se baje za tuje interese; vsekakor pa čete takih žurnalistov niso in ne morejo biti nič boljše nego so generalni štabi strank, režimov in »narodnih vodstev«. Moralisti, ki zasramujejo in smešijo te delavce in bojevnike, postopajo tako kajkrat samo zaradi tega, ker nimajo poguma, da bi udarili po močnih in vplivnih, ki so prvi odgovorni za nemoralno javnega življenja.

NAŠ VSAKDANJI KRUH

*Zdaj zdaj odbije v stolpu šesto uro,
saj Dnevnik čaka zvesto že pred vrati.
Pardon, Prešeren: najprej moram brati,
kako z vremensko kaže konjunkturo.*

*Potem kaj pravi BoBo za kulturo.
Napredek spet med daljnimi je brati?
Pa bližnji: kajijo se kje poklati?
Uspešno Veda se bori z Naturo?*

*Kdo zmore vse: uvodnik, spodnjik, modnik!
Kako še skromno si novičil, Vodnik:
»Vse plašno so podelale dekleta.«*

*Nam roj novic od vseh plati se spleta.
Resnice pač ne moremo prikriti:
iz polne krošnje ni težko deliti.*

A. DEBELJAK

Vzvišenost, s katero meri pisatelj žurnalista, je dostikrat omejena bahavost, kajti kolikokrat je tako zvano pisateljstvo globoko pod višino odgovorne in kulturno zavedne žurnalistike. Mar je res treba več znanja in napora, več inteligence in intuicije za povprečno lirčno pesem kakor za dober uvodnik, zanimiv podlistek, za večje sestavljeno reportažo? Ali imajo množice avtorjev vsakdanje zabavne literature pravico do višje hierarhične stopnje kakor množice novinarjev, ki pri vsakdanjem delovnem traku pripravljajo res da črni, toda nasitni in koristni kruh štiva za vsakdanje življenje, za tisoče in tisoče ljudi, ki komaj čitajo kaj več kakor svoj dnevnik?

Med pisatelji in žurnalisti ni mogoče izkopati prepadov; tu niso potrebni niti mostovi, kajti neredko sta dve funkciji združeni v eni osebi; Fran Levstik in Josip Jurčič sta bila žurnalista in pisatelja, pri Čehih vidimo celo galerijo žurnalistov-pisateljev od Jana Nerude preko Josefa Holečka, Ign. Herrmanna in M. Čapka-Choda do Karla Čapka in Josefa Hore. Pri Francozih, da se omejim samo na ta dva naroda, bi jih lahko našli zelo dolgo vrsto, med njimi odlična imena: od Theophila Gautiera preko Catulla Mendèsa, Zolaja, Clemencauda do Maurice Barrèsa in do številnih dandanašnjih sodelavcev v dnevniki. Udeleževati se žurnalistično je v Franciji še častnejša zadeva, kakor biti sodelavec revij, kajti pisatelju demokratične dobe ni vseeno, ali govori stotinam ali tisočem: samo tribuna dnevni-

kov mu pripomore k popularnosti, in kar je še važnejše, samo z nje lahko uspešno oznanja poslanstvo svojih idej, mnenj in meril.

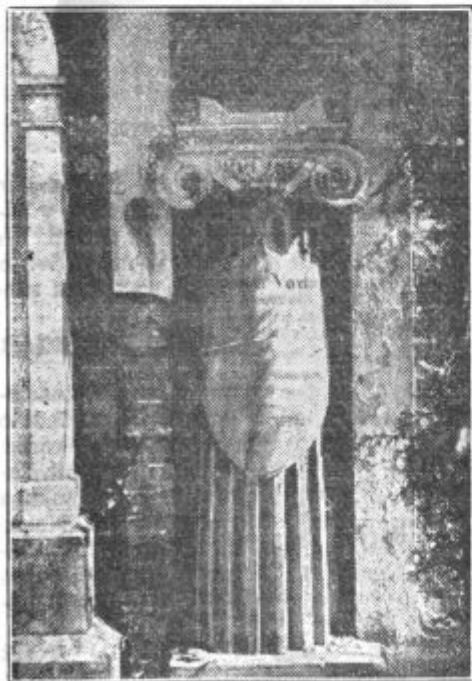
Aktualnost, poljudnost, jasnost, lahkota in hitrost, to so nekatere posebne zahteve do žurnalista in nobena ni pri pisatelju tolikanj važna kakor pri »novičarju«. Te zahteve ustvarjajo tipični novinarski stil, ki se pri vseh narodih razločuje od izrazito literarnega, vendar nam dandanes tolikanj razširjene literarne reportaže, aktualni, tendenčni romani in drugi podobni spisi kažejo, da je žurnalistični način pisanja močno vplival na čisto literaturo in oplodil vsaj njene najširše plasti. Z druge strani opažamo zlasti v kulturnem poročevalstvu listov, v literarnih in umetnostnih poročilih, počasno opuščanje nekdanjega podlitkarskega kramljalstva in iskanje objektivnejšega, znanosti bližjega stila. To je posledica specializacije v žurnalistiki, kakor je tudi današnji list specializiran na področja posameznih strok. Medtem ko je bila na pr. vsebina »Lublanskih Novic« in Bleiweisovih »Novic« vsa namenjena tedanjemu čitatelju, ne najdeš tega na obsežnih

straneh modernega dnevnika, če noče pasti na mižno bulvarnega tiska. V njem so rubrike, ki ustrezajo raznim plastem čitateljev. Stil kulturne rubrike se prav tako razločuje od stila sportske rubrike, kakor se v družbi razločujeta oba tipa čitateljev, sleherni s svojško psihologijo.

Kakor v preteklosti, se tudi v sedanjosti literatura in žurnalistika stikata na mnogih točkah in marsikje prelivata druga v drugo, najsi sicer ostajajo poeziji njeni »večni vrhovi«, njene nadčasovne stvaritve, ki jo uvrščajo med najvišje izraze človeškega duha, torej na oni klin lestvice vrednot, ki ga žurnalistika ne bo nikdar dosegla. Žurnalistika ne peče hostij, ne prireja najdelikatnejših slaščic, skrbi pa za črni kruh množic in nasiča z njim tudi kulturne potrebe, pripravljajoč pot višjim in popolnejšim stvaritvam besedne umetnosti. Ni pa moči zanikati, da bi ne bilo tudi v njenih stolpcih mnogo dobrega in v knjižnih izdajah tudi mnogo slabega; že to dejstvo dovolj osvetljuje vprašanje, ki se ga dotikamo.

Problem pisatelj-novinar vzbujajo nujno tudi razglabljanje novinarske anonimnosti. Naj mu posvetim za sedaj le nekoliko bežnih vrstic: Glede anonimnosti velja v načelu še vedno Schopenhauerjeva opazka, da je javna anonimnost znak osebne strahopetnosti ali npravne izprijenosti. Toda listi predstavljajo dandanes družabne skupine in zastopajo njihove nazore in interese. Skupina, ki je stopila v javno borbo, ne zahteva v svojih političnih ali gospodarskih bitkah osebne legitimacije za slehernega bojvnika, čeprav bi bilo samo v prid časti in višini teh nujnih spoprijemov, če bi tudi posamezniki nastopali z odkritimi obličji. Toda skupinska odgovornost, ki jo regulira tiskovni zakon, je značilen in avtentičen pojav sodobne družbe.

To pa nikakor ne velja za tisti del lista v katerem preneha bojni interes skupine in kjer velja pravilo individualne opredelitve. Skupina ne more imeti svojih nazorov in sodb o literarnih in umetnostnih stvaritvah; ona ne more razmišljati o novih knjigah ali glasbenih prireditvah, o kvaliteti gledaliških predstav i. t.d. Te reči zavise vedno od posameznika. Zato je merilo kulture in kulturne vesti, koliko se javno izrečene sodbe in mnenja podpisujejo odnosno šifrirajo z znanimi znaki. Nekulturno in

SPOMENIK NA GROBU VALENTINA VODNIKA pri Sv. Krištofu v Ljubljani (v sedanjem zapuščenem stanju)

(Foto St. Ribnikar)

nenravno je, če izreka kdo javno svoje sodbe in se pobalinsko skriva za grmom anonimnosti. V pogledu anonimnosti inajzo izdajatelji listov in novinarska društva važno nalogo: omejevati jo kot zlo na najmanjšo mero in vezati svobodne sodbe posameznika z javno odgovornostjo. Podpisani članki, za katerimi vidi čitatelj določeno osebo, se vidno kažejo z večjo skrbjo in odgovornostjo

ko kakor anonimni: ne samo glede predvidnosti sodb in mnenj, marveč tudi glede kvalitete sloga in jezika. In čeprav je bila velika moč žurnalistike v njeni napadalnosti, je še večja moralna moč v njeni odgovornosti ne le napisanim postavam, marveč tudi zakonom vesti in etičnih pogojev urejenega človeškega sožitja, — odgovornosti za napredek in kulturo.

ZAKAJ IN KAKO SEM POSTAL NOVINAR?

Že v prvih gimnazijskih razredih v Celju sem si skrivaj izposojeval napredne slovenske časnike (Slov. Narod, Rodoljub). V počitnicah sem pošiljal dopise iz domačih krajev (Rog. Slatina) ljubljanskemu tedniku »Rodoljubu« ter bil ves srečen, ker so bili vsi dopisi priobčeni neokrnjeni in brez korektur. Ko je pok. Dragotin Hribar ustanovil v Celju tednik »Domovino«, sem postal njen stalni dopisnik, seve brezplačno. Hribar je torej dobro poznal mojo novinarsko žilico in sposobnost, zato me je pozimi 1897 povabil, naj prevzamem uredništvo »Domovine«, kar sem z veseljem storil, posebno še zato, ker mi je ponudil mnogo višjo plačo kakor sem jo imel kot pom. učitelj. Od takrat sem nepretrgoma v novinarskem poklicu.

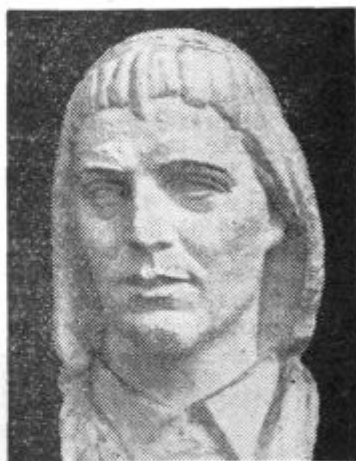
ANTE BEG

Novinar sem postal po volji nagiba, ki se mi je zgodaj vrnil v zavest: že v ljudski šoli sem izdajal svoj »list« in se prepiral s sodelavci. Ob tem času sem že pošiljal listom prve dopise.

Pozneje so se pridružili nagibu visoki ideali o novinarstvu. Kje ste danes, vabljive iluzije? Novinar sem postal, ker sem veroval v te ideale, a ostal, ker sem tu še vedno bližji samemu sebi, kakor bi bil v drugem poklicu. Za visokimi ideali je ostalo nekaj ljubezni do poklica, z njo pa zavest resnosti in odgovornosti. Brez tega bi bilo delo prazno in nesmiselno.

B. BORKO

Ne primi za pero, ako nočeš ali ne znaš napisati resnice. Dokler ne bodo novine kulturnih narodov pisale resnice in dokler ne bo iz njih pregnana laž, ne bo miru na svetu. V teku tisočletij so kulturni

VALENTIN VODNIK

narodi uveljavili načelo, da je treba v strokovnih zadevah iskati resnice, v pisanju o javnih stvareh pa se bahati. Ko pa bo tudi glede pisanja o javnih zadevah obveljalo načelo, da se mora iskati resnica, bo raj na zemlji.

Dr. MILKO BREZIGAR

Zakaj? — Da služim socialni in nacionalni pravici, kakor je predvojno mladino vsega slovanskega juga učil Jovan Skerlić.

Kako? — Kakor večina poklicnih tovarišev; človek se novinarskega poklica ne izučil, vanj se mora živeti. Nekaj predvojnih let sem bil kot sodruženik raznih listov napol novinar in ko me je vojna izpustila iz svojih klešč, sem postal poklicni novinar.

TONE GMAJNER

Novinarsko delo je strast, morda hujša od kvart, opija, hašiša in kokaina

— kogar enkrat obsede, se je ne reši nikoli. »Črna kri« vleče pismarja časih naravnost v pogubo...

Kako postaneš novinar — to je vprašanje strokovne izvežbanosti, večšine in tehnike, seveda ne v zadnji vrsti tudi vprašanje usod in naključij v življenju. Slednjih za sebe ne bom podrobneje opisoval. Moje novinarske postaje so bile: pred vojno »Dan«, po vojni »Jugoslavija«; zadnjih 17 let sem pri »Jutru«.

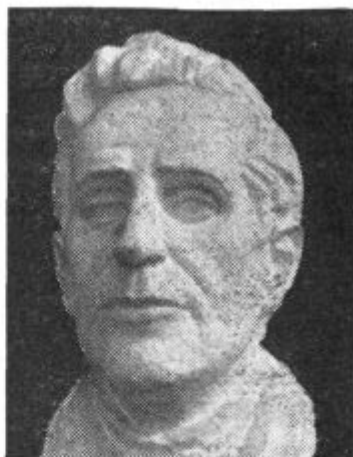
STANO KOSOVEL

Z novinarstvom sem se bavil od dijaških let. Bil sem kot mlad študent sotrudnik celjske »Domovine« in »Slovenskega Naroda«. Po tovarišu Žerjavu sem prevzel uredništvo »Domovine«, glasila narodno-radikalnega pokreta. Za časa svojih študij v Pragi sem se poskušal tudi v Masarykovem dnevniku »Času«.

Leta 1911. sem opravljal svojo odvetniško pripravljalno prakso pri deželni sodnici v Ljubljani. Narodna tiskarna je menda maja ali junija sklenila, da bo poleg popoldanske pričela izdajati tudi jutranjo izdajo »Slovenskega Naroda«. Iskali so za Dunaj dopisnika. Prijatelj Žerjav mi je pričel prigovarjati: Poskusi! Nekaj znaš, pero ti tudi teče, novinarsko žilico imaš. Naše novinstvo se bo razvilo. Potrebovali bomo kvalificiranih žurnalistov.

Mene je silno mikala žurnalistična kariera in vleklo me je v takratno osrčje naše politike — v dunajski parlament. Znancev sem imel med slovenskimi, hrvatskimi in srbskimi politikami. Ambicijo smo imeli mi mladi, da tudi v naših novinah zavzamemo trdno pozicijo. V duhu sem se že videl kot uglednega korespondenta in zdelo se mi je, da bi vršil naravnost historično misijo, ako bi se posvetil predvsem parlamentarno-politični publicistiki. Nekega popoldneva — pokojni dr. Vedernjak, pri katerem sem bil na sodnici za vajenca, mi je bil baš sitnaril zaradi nekkih protokolov — sva sedela z dr. Žerjavom v kavarni Evropi. »Jaz nisem za advokata«, sem mu rekel, »ponudil se bom »Slovenskemu Narodu« za dopisnika.« In že sva bila sredi razgovora, kaj bomo vse napravili, ko pojdem na Dunaj. Zveze z Zagrebom, Beogradom, sodelovanje s Čehi. Velika politika!

Drugi dan je bila stvar v redu in 27. junija sem se odpeljal na Dunaj, da pričnem 30. zvečer svoje redno delo za

DR. JANEZ BLEIWEIS

»Slovenski Narod«. Žurnalistične klešče me niso več izpustile.

Dr. ALBERT KRAMER

Novinar sem postal v drugem razredu ljudske šole kot ustanovitelj, urednik in edini sodelavec rokopisnega lista, čigar ime sem pozabil. Toliko vem, da je izhajal med veroukom, da je prinašal pod črto pretresljiv roman o »materi, ki je svojega otroka spekla in požrla«, in da so ga drhte prebirale Rezika, Francka, Žefka itd. Zaradi svojega bulvarskega tona je bil kmalu na indeks dejan in ustavljen.

Leta 1910. sem znova postal novinar, da bi razrušil Avstrijo. Ko je bilo to storjeno, sem se leta 1926 v tretje in menda dokončno oklenil novinarstva, nekaj iz prirodnega poklica (gl. zgoraj!), nekaj pa zato, ker me je ob polnih skledah svobodne literature kar prenelo vrag jemal.

VLADIMIR LEVSTIK

Vprašanje kako in zakaj postaneš novinar, skuša zavesti vprašanca, da bi si izmislil kakšno zgodbo, ki bi se meni zdela imenitna, drugim pa seveda ne. Pa rajši po pravici povem, da sem se lotil novinarstva po prevratu zato, da bi pomagal buditi koroške rojake. To je bilo takrat, ko je v Velikovcu izdajal Malgaj »Jugoslovenski Korotan«. Urednik je bil moj braslovški rojak Puncer. Misel glasila za koroške Slovence je bila zlasti Puncerjeva, potem Malgajeva in vsaj nekoliko tudi moja. S Puncerjem sva namreč takoj prve dni po prevratu govorila o tem. Pri listu sem sodeloval, dokler nista Malgaj in Puncer padla. S koroško

tragedijo je bila zapečatenata tudi usoda lista. Od tedaj novinarstva nisem več opustil. Delam, a nisem zadovoljen s tem, kar napravim.

FILIP OMLADIČ

Še zelo mlad sem vzlíc oviram poročal v ljubljanske novine — zastoj. Pozneje sem izdajal v enem izvodu nekje na pomemčenem Štajerskem mesečnik »Lipo«, pisal iz raznih krajev v razne liste — vse zastoj. Na mojem življenjskem razpotju me je poklical dr. Anton Korošec v svojo mariborsko redakcijo. Tam sem zaslužil svoj prvi kruh. Tako sem postal novinar tudi po poklicu. Hud ovinek, toda naraven — in že sem bil goriški urednik ljubljanskega »Dneva«. Vse drugo je opisal prijatelj dr. A. Debeljak pred leti v »Jutru«.

Zdaj, ko sem mlajši, nego sem bil v začetku svoje novinarske poti, dam prav Barbeyju d'Aurevilly, ki je zapisal: »Kdor se docela prepusti novinarstvu, izgubi v njem svoj talent, ako ga ima, in pohrusta svojo slavo še nedoraslo, če mu je res bilo sojeno priti kam visoko.« — Vzlíc temu verujem v poklic novinarstva.

IV. PODRŽAJ

Tista leta po vojni, ko so med črepijnami znova poganjale vrtnice, me je na univerzi v Zagrebu novinarstvo pritegovalo in odbijalo kakor sam smrtni greh. Sredi paragrafov so se misli vedno motale okrog dnevnikov, časopisov in knjig. Vedel sem in želel sem, da grehu zapadem, rajši vsaj, kakor paragrafom in pravici, kamor je takrat vodila najbližja pot. Začel sem grešiti po malem: pisati,

FRANC CEGNAR

ANDREJ EINSPIELER

»sodelovati«. Tu in tam. A vsega je bilo jako malo, za piškav bob. Vedno krivo uravnani sem skrival v sebi neprimerno več spoštovanja do novinarstva, kakor zmorejo bahači in butci zaničevanja.

»Jutro« je živelo prvo leto, ko sem na Miklošičevi cesti srečal Stanka Viranta. Kaj sva se menila, ni važno. Važna je bila nekaj dni potem Stankova dopisnica, naj prvega nastopim pri »Jutru«. Hvala bogu, žlahta je klela, prijatelji opravljali. Petnajst let sem novinar. Naj me zlodej potare, rad bi bil še trikrat toliko. V petnajstih letih mi še malo ni uspelo, da bi svoje delo približal sanjam in sodbi o novinarstvu iz tistih dni, ko sem švadroniral po Zagrebu.

D. RAVLJEN

V začetku tekočega stoletja je začel naš narodno-radikalni pokret, ki je izšel iz dunajskega akademskega društva »Slovenija«, sistematično akcijo za enakopravnost, svobodo in neodvisnost slovenskega naroda ter za okrepitev in podvig njegove individualnosti. Pozneje, zlasti v času balkanske vojne, je vzplamtel še jugoslovanska misel — misel bratstva s Srbi in Hrvati.

Med sobojevniki za te ideale sem menda jaz prvi in najbolj globoko spoznal pomen tiska, predvsem časnikarstva za nacionalno osvobodilno vojno. Gnan tudi od neodoljive sile svoje notranjosti sem začel že kot študent na Dunaju poročati češkimi in nemškimi listom o naših narodnih borbah ter dopisovati slovenskim časnikom, največ tržaški »Edinosti« in celjski »Domovini«, a tudi »Slovenskemu Narodu«. Ko je bil l. 1901 v »Slovenskem Narodu«

FRAN LEVSTIK

objavljen moj prvi daljši članek nepričakovano kot uvodnik, me je, mladega študenta, časnikarstvo tako prevzelo, da od takrat naprej, četudi sem vršil razne poklice, nikoli nisem mogel biti dalj časa brez lista, katerega ne bi dirigiral ali v katerem ne bi sicer uveljavljal svojih nazorov. Tako je časnikarstvo dejansko postalo moje glavno življenjsko delo, ki ni dajalo le meni velikega zadovoljstva, marveč je prineslo tudi Slovencem to, kar je najlepšega in najboljšega ustvarila naša narodno-radikalna politika.

Že kot študent sem začel in pozneje krepko nadaljeval, bodisi s svojo iniciativa v zvezi s prijatelji, bodisi sam, dirigiranje in izdajanje raznih publikacij, dnevnikov, tednikov in revij. Dijaški časopis »Omladina«, tedniki »Notranjec«, »Slovenski dom«, »Naš glas«, »Domovina« (1917), »Življenje in svet«, ponedeljsko »Jutro«, dnevnik »Jutro« I. (1910), »Dan«, »Jutro« II. (1920), mariborski »Večernik« so listi, ki bi jih brez mene bržčas — vsaj za dolgo — ne bilo.

Odkar izhaja »Jutro« II., zlasti odkar sem bil v politični persekuciji pensioniran kot poverjenik, odnosno kot načelnik socialne politike, sem se popolnoma posvetil novinarskemu poklicu kot uvodničar in člankar »Jutra« ter kot gospodar in organizator njegovega časnikarskega koncerna.

Potek mojega že skoraj 40letnega novinarskega udejstvovanja je preveč pester, da bi se dalo to, kar Vi, gospod urednik, želite, stisniti na 10 ali 12 tiskanih vrstic.

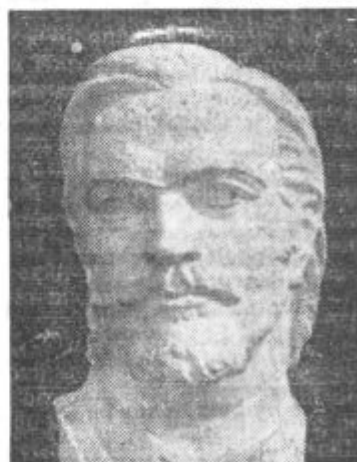
ADOLF RIBNIKAR

Kar odkrito priznam, da v svojih srednješolskih in prvih visokošolskih letih nisem mislil na novinarsko kariero. Imel sem precej drugačne cilje, mnogo bolj birokratične. Prišla pa je balkanska vojna. Bil sem takrat na Dunaju v »Sloveniji«. Vsi smo nestrpno čakali na vesti z bojišča. Da bi prišel čim prej do njih, sem postal reden gost pri g. dr. Kramerju, ki je bil dunajski poročevalec »Slovenskega Naroda« in še nekaterih listov na slovanskem jugu. Pri njem sem spoznal novinarsko delo. Mlad študent sem bil ponosen in srečen, če sem mogel kdaj pomagati. Preden pa sem se prav zavedel, sem bil ves v krempljih žurnalizma in iz prvotnega amaterstva se je razvil življenjski poklic. Nič več nisem mislil na kak drug poklic in reči moram, da mi ni bilo nikdar žal.

STANKO VIRANT

Novinar sem postal zato, ker je hotelo tako srečno, ali če hočete tudi nesrečno naključje. Tam, kjer še nimajo novinarskih visokih šol in kjer psihoanalize niti v teoriji ne poznajo dobro, kaj šele v praksi, mora pomagati naključje tudi pri rojstvu novinarja. Šlo je pa to rojstvo tako, da so me posadili za mizo pred kup domačih in tujih listov in mi dejali molče: Tako, zdaj pa postani novinar, kakor veš in znaš. Plavanja nevešč, vržen v vodo imaš na izbiro dvoje: Plavaj ali utoni. Šele ko sem se poglobil v novinarsko delo, sem spoznal, da je naključje v polni meri odtehtalo psihoanalitika.

JOŽE ZUPANČIČ

JOSIP JURČIČ

Vseh šest kipov, čijih reprodukcije prinašamo, je najnovejšo delo kiparja-novinarja NIKOLAJA PIRNATA

IVAN PODRŽAJ

Ker ni navada, da bi delilci pravice javno kazali svoja čustva, se je sodnik nekoliko okrenil, potem pa je naglo vprašal:

— Torej res ne veste?

— Ne, gospod sodnik.

— Pomislite dobro!

— Ne vem. Tako mi Bog pomagaj, je rekel Matevž in privzdignil desnico.

Medtem ko je sodnik izpraševal Toneta, je Matevž mirno sedel in niti malo mu ni prišlo na um, da bi sledil razpravi, tako si je bil svest svoje pravice. Samo o tem je razmišljal, kako je mogoče, da ni prišla Helena, ko je vendar podpisala, da pride. Če bo moral sedeti še naprej — da bi bil obsojen, o tem ni govora — bo kriva le Helena s svojo nemarnostjo in površnostjo, kakor je bil rekel sodnik in kakršna tudi je v resnici. Mar ni bila ona tista, ki ga je toliko časa nadlegovala, da ji je prepuštil skrb za plačevanje dolga, potem je pa kar dvakrat po vrsti pozabila na rok, da je imel toliko stisnosti s Pammerjem in toliko ponižanja pred njegovo ošabno ženo? Ali pa takrat, ko je pozabila na telico? Samo dva dni je bil zdoma in skoraj bi bil ob živinče, da se ga ni usmilila Polajnarjeva Neža. In kakšna zamera je bila! V zahvalo jo je ozmerjala in ji pred njim očitala vse grehe izza vojne. Še njeno mater v grobu si je privoščila.

— Boš videl Matevž, da bova zašitala ga je zbudil Tone iz njegovih misli.

Matevž se je skoraj plaho ozrl proti sodnikovi mizi.

— Je že tako. Sedela bova. V postavah je tako zapisano, je nadaljeval Tone šepetaje.

Matevž je pogledal še nazaj po pričah in začuden vprašal:

— Kaj sva sama? Kje pa je sodnik?

— Ali si spal? Saj si vendar slišal, kaj je rekel državni pravdnik. Obsojena bova, to ti povem.

— Jaz že ne bom. Kam pa je šel sodnik?

— Kam? Na posvetovanje.

— In kaj bo zdaj?

— Obsojena bova.

Ko se je sodnik pokazal med vrati,

je paznik velel obtožencema, naj vstane.

Brata sta vstala. Sodnik je razglasil, da je razprava zaradi odsotnosti Matevževe žene Helene, ki se ni odpovedala pričevanju in katere izpovedi so nujno potrebne za osvetlitev kaznivega dejanja — preložena.

— Prekleta baba! je siknil Matevž.

Sodnik ga je ostro pogledal in nadaljeval:

— Ker je pa preiskava dognala, kar je potrdilo tudi današnje zaslišanje, da sta obtoženca sicer na dobrem glasu in ker ni suma, da bi pobegnila ter s posebnim ozirom na njun preiskovalni zapor — se obtoženca lahko vrmeta domov, ako podpišeta, da bosta vsak čas sodišču na razpolago.

Brata sta pogledala drug drugega, potem pa se je Matevž odločil:

— Če je tako, gospod sodnik, ostanem kar pri vas. Samo to vas prosim, da privedete Heleno z orožniki, sicer se utegne zgoditi, da ostanem tu do smrti.

— Jaz pa podpišem, je dejal Tone z zadovoljnim glasom.

— Oba bosta lepo podpisala, je rekel sodnik. Kar pa se tiče priče Helene, bomo že poskrbeli, da bo tudi ona spoštovala postavo.

— No, če boste dosegli to, potem grem pa tudi jaz domov, se je odločil Matevž in si pogladil obleko.

★

Zunaj sta se brata ločila. Tone je šel na vlak in domov. Matevž je pa krenil proti trgu, da poišče in najde kakega znanca. Vso pot je na tihem preklinjal Heleno, se jezil in sklepal maščevalne načrte. Tako zaposlenega s samim seboj je dohittel na mostu novičar Večerne izdaje Janez Smrekar.

— Dobro ste se odrezali, gospod Matevž!

Matevž je obstal, vtaknil roki v hlačna žepa, namršil obrvi in odvrnil:

— No, kaj pa ste vi, če sem jaz gospod? In sploh, kako veste, da mi je Matevž ime?

— Pojdi, pojdi Matevž, kaj boš sitnaril!

— Glej ga no, zdaj me pa še tika! se je Matevž razkoračil.

— Saj se vendar poznavata, je dejal novičar in vihal brke.

— Kdo pa ste vi, višji gospod?

Mimo se je peljal redar na kolesu, ki se je po domače pozdravil z novičarjem.

— A takšna je ta stvar, je rekel Matevž bolj z očmi nego z jezikom ter se prestopil.

— Mar me res ne poznaš? Iz sodne dvorane, kjer si se tako imenitno zagovarjal?

— Prvič ni res, da sem se zagovarjal, ker mi ni bilo treba, in drugič nimam opravka z vami.

— No, no, se bova že pomenila.

— Čisto nič se ne bova pomenila. Se nimava kaj! Sodnija že ve, kaj dela, na policijo pa nič ne dam.

Novičar se je smejal:

— Jaz tudi ne dosti. Služba je služba.

Matevž se je odmaknil:

— Saj to je tisto. Mudi se mi.

— Meni tudi. Pa pojdiva skupaj.

— Kam?

— H Križu, k Mačku za vodo ali pa kamor je. Poldne zvoni.

— Kaj? Vi to pravite? Če ste že v službi in če ste res to, kar ste, potem mi rajši kar naravnost povejte, kam me peljete!

— Kamor je. Kjer imajo dobro kapljico. Pa pojdiva h Križu, tam imajo izvrsten cviček. Tudi prigrizek imajo poceni.

Matevž je pogledal gori in dol po

mostu, premeril novičarja, se ozrl po stojnicah in slednjič dejal:

— Suh sem. S seboj nisem prinesel nič, v zaporu pa tudi nisem prislužil nič.

— Tudi jaz sem suh, za pol litra pa le dam. Kar stopiva!

Ta je pa lep! si je mislil Matevž. Orožniki še daleč niso tako prijazni, pa tudi vsiljivi ne kakor mestna policija. Da ne bo škandala, bom vsaj pil za- stonj, naj bo, če so že manire take.

— No, kam pa greva? V mestu ne poznam gostiln, je vprašal in pomislil ali niso nemara krčme, ki jih je naštel stražnik v civilu, kje v bližini policije.

— Pa stopiva kar v prvo. Tamle čez cesto je najbližja božja roka. Dobra kapljica in zalo dekle sta v njenem varstvu.

Ni hudič, si je mislil Matevž, ti pa znajo. Če ne gre zgrda in zlepa, te pa pretentajo z vinom in babami.

Ko sta sedla pri vratih za nepogrnjeno mizo, je novičar zavihtel z roko, udaril po mizi in zaklical:

— Ej, roža, zlati mehur, vina na mizo! Pol litra s Kačjega rebra!

— O, gospod Smrekar, dolgo vas ni bilo k nam! je pozdravila natakara in postavila vino na mizo.

— Ej, duša rumena, časi so hudi! Vina je dosti, denarja malo, devic pa nič! je škrtal Smrekar z zobmi.

Govori pa, govori! Samo ko bi ne bil to, kar je. Nima zaman smolnatega imena! si je mislil Matevž in ga gledal po strani.

— Dobro ste napisali, gospod Smrekar. Tisto o vremenu in o ženskah. Vsi smo se smejali.

— E, e, je pomežiknil Smrekar in natočil čaši.

— Bom že še prišla, je menila natakara in odhitela.

Kaj je naredil? O babah je pisal pa o vremenu? Ne zastopim tega, je zma- jal z glavo Matevž.

— Pij, prijatelj! Na tvoje zdravjel Zanimiv proces je ta zadeva. Nič ti ne morejo. Jaz vem, kako je to. Samo tvoj brat dela zgago. Pij, Matevž, na svojo čast! Operi jo z dobro kapljico, kakor si jo opral z dobro besedo na sodnji!

Matevž je prijel za kozarec:

— Je že dobro, ampak čemu vse to? Kdo pa ste prav za prav? Mislim, da imam pravico vedeti, kdo ste, če že pi- jem v vami.

— Kar ti mi reci, saj se poznavata. Ti si Matevž, jaz pa Janez. Ti Breznik, jaz pa Smrekar.

— Že dobro, ampak odkod se poznavata?

— Na, pij, Matevž! Ne bo ti škodoval. Matevž je srknil in dejal:

— No, če že hočete.

— Nič hočete! Če ti jaz pravim ti, pa še ti meni reci ti!

— Že dobro. Jaz sem Matevž Breznik in kmet. Vi, to se pravi ti, ti si pa Janez Smrekar in kaj še?

— No, vidiš, kako se razumeva.

— Ali ni dekle reklo, da si napisal nekaj o babah? To mi razloži.

— E, e, to pravi kar tako. Saj ne ve.

— Nekaj si pa le.

— Seveda sem. Smolo imam.

— Govori, da te bom razumel, če hočeš, da te poslušam. Mogoče si pa brez posla. Čudnega bi ne bilo nič, če pišeš take stvari.

— Posla imam dosti, če hočem.

— Potem si pa agent.

— Sem, je mrdnil Smrekar.

— Saj sem vedel!

— Vraga si vedel!

— Policijski agent si!

Smrekar se je zahahljal, mrdal z nosom in se češljal s prsti po glavi.

Matevž je poklical natakario.

— No, dekle, kar po pravici povej, če poznaš tega gospoda?

— Kako bi ga ne poznala? Kdo ga ne pozna!

— Jaz že ne!

— Čudno, da ga ne poznate. Ali ne berete Večerne izdaje? Tistih stvari o dogodkih v mestu in pred sodnijo?

— Že dobro, dekle, jo je Matevž odslovil in se obrnil k Smrekarju:

— No, če je tako, potem pa le pijva. Zdaj vsaj vem, odkod se poznavata. Na fronti sem bil, ujet sem bil, preganjali so me prej, preganjajo me zdaj, pa človek nikoli ne ve, s kom ima opravka. Še osla ne porineš naprej, če sam noče.

— Sicer si trd, toda v to vrsto živali ne spadaš, kakor si pokazal pred sodnijo.

— Zato pa nisem rekel osla, ampak še osla! Kar se pa tiče mojega brata, to je šleva, in tisto glede pranja časti ne more držati. Pere se samo, kar je umazanega, moja čast je pa čista. Sicer je omadeževana z gnusnim madežem, s krvjo nedolžnih, toda to ni moja krivda. Na fronti sem bil pri strojnici in ~~že~~ tam vprašal za čast in vest!

— Pusti to, Matevž, tudi jaz sem bil v vojni, pa nočem ničesar več vedeti o tem. Pij in rajši mi povej, kako je pri vas, tam gori v Zagorju.

— Jaz pa nikoli ne bom pozabil vojne. Ne tiste v zaledju in ne tiste po kadrih. Še tiste ne v ujetništvu, kaj šele fronte, kjer človek ne more biti več človek, pa naj veruje v Boga ali ne. Tam ne pomaga nobena vera, noben žegen. Kmet ali gospod, tam ni razlike, če se ni kdo že prej rešil po svoji pameti ali bogastvu. Vi po mestih sploh radi pozabljate, ker se izgubljate v zabavah in bolj hitro živite. Pri nas je pa čas dolg in vse delo dostikrat ne pomaga, če se človek spomni, kako je bilo v tistih letih. Posebno danes, ko ne veš, kaj bo jutri, čeprav je vojna že daleč za nami.

— Pri vas je še dobro kljub pasivnosti krajev.

— Zdaj pa res vidim, da se razumeš bolj na ženske in na vreme kakor pa na stvari, ki jih lahko vidi vsak razen vlade in poslancev. Tako pišejo listi in tako govore na shodih. Človek mora biti kar jezen, če sliši, kaj so si izmislili, da opravičijo svojo nezmožnost ali pa še kaj hujega. Da so naši kraji pasivni? Politika je res čudna učenost. Zapomni si, naši kraji niso pasivni, narava jih je obdarila s svojim blagoslovom, in vsem nam bi se lahko dobro godilo. Naši kraji, pa tudi vaši, vsa naša zemlja ni pasivna, ampak zapuščena. Pozabljena od onih, ki je nočejo poznati. To si zapomni, dobro zapomni, da boš lahko pisal kaj pametnega! Sicer pa, čemu to pripovedujem? Tudi pri nas imamo dopisnika, revež si ni mogel izbrati drugega posla.

— Zakaj ne? Kako misliš? ga je prekinil Smrekar.

— Zakaj, to je zdaj postranska stvar. Ta človek ne piše o ženskah, pač pa o stvareh, ki so še bolj neumne. Vse oslarije od porok do pasjega poroda zagledajo beli dan, da bi kaj napisal o nas, o naši zastopavljenosti, o naših brigah in težavah, o naši skrbi, kako bi onim gori odprli oči, da bi videli naše potrebe, za to najbrž ni poklican in tudi ne rojen.

— Krivično sodiš, prijatelj Matevž. Biti dopisnik, ni lahka stvar. Kjer sadiš krompir, tam ne moreš žeti žita. In turščica ne more biti grozdje. Prav takšna stvar je s peresom. Ti napišeš, da je belo, drugi dan pa bereš, da je črno. Ti

pišeš iz ljubezni do resnice, tisti, ki ti skajo, pa menijo, da pišeš zato, ker si plačan ali podkupljen. Če se pritožiš, pa ti povedo, da zahtevajo tako višji interesi. Ni čudno, da pišeš potem zgolj za več ali manj vsakdanji kruh in da izpolniš v listu vrzel, ki se je mogla nastati zaradi tvoje nesposobnosti, kakor pravijo, če se nočeš ukloniti. In če je tisti, ki piše, revež, kakor praviš, potem se bo rajši uklonil nego klonil, kajti danes je vsaka vejica, ki se je držiš, mogočno steblo v valovih brezposelnosti.

— Vem, da je povsod težko, toda zakaj se zavzemaš za človeka, ki ga ne poznaš, pa še od konkurence, to mi povej.

Smrekar je globoko nagnil čašo in odgovoril:

— Mislim, da si me razumel. In če si me razumel, boš vedel, da je njemu prav tako nemogoče narediti iz pasjega poroda sprejemljivo poročilo o stiski naše vasi kakor tebi iz dolgov kapital.

— Že, že, ampak malo več odgovornosti do ljudstva pa bi morali poznati, če hočejo, da beremo časnike, ki izhajajo za nas in menda zato, da branijo naše pravice.

— To je bilo nekoč, ko je še vsak lahko pisal, kar mu je bilo na srcu, zdaj se je pa vse zasukalo. Vidiš, prijatelj, zato sem te poiskal, da mi poveš kaj več o svojem sporu z oblastjo, ki je tako značilen in pomemben, da bi se morala zanimati za ta proces vsa javnost, saj danes nihče ne ve, pa naj bo še tak mogotec ali še tako revše, kaj mu lahko naprtijo, da bo imel dovolj za vse življenje. Pa sem bil sam v dvorani in dvomim, če bo šlo sploh kaj skozi stroj.

— Res, časi so čudni, slabši in bolj zapleteni, nego so bili med vojno, ko smo vsaj pričakovali srečnega ali nesrečnega konca, zdaj pa človek prav za prav niti misliti ne sme, ako hoče v miru opravljati svoje delo. Za nas kmete je to dvakrat hudo. Če pa misliš, da boš zvedel od mene kaj več o tem, kako sem prišel na zatožno klop, se motiš. Se sodniku nisem povedal, bom pa tebi, misliš? Nazadnje bi me znali res prav pošteno zašiti. Ne, prijatelj, tako daleč pa ne seže tvoja pijača!

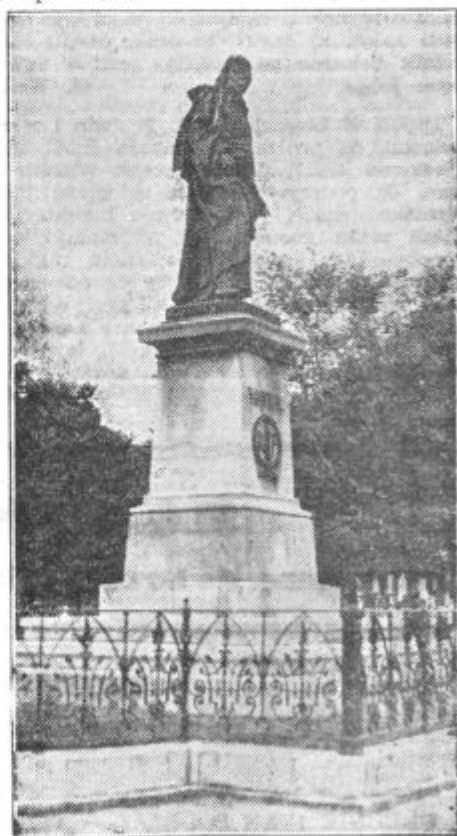
— Saj ne mislim, da bi mi pravil o ozadju svojega procesa. Pač, to bi pa rad vedel, zakaj si nisi poiskal odvetnika, ki bi te še bolje zagovarjal, nego si se sam.

— Pojdi, pojdi! Advokat bi govoril to, kar bi mu povedal jaz, morda s lep-

šimi besedami, toda tudi račun bi plačal jaz, to se pravi moj zadolženi grunt, če ne bi prej davkarija pogledala za njim.

— Prebrisan si, to je res. Ne bodo ti prišli do živega. Glavno je, da se zaveša svoje pravice. To je orožje, ki mora zmagati.

— Saj tudi bo. Pa nikar preveč ne piši, če že moraš pisati zaradi kruha. Dovolj me imajo že v zobeh. Zdaj pa moram iti, imam še opravke. Koliko pa imava? Bom plačal jaz, saj vem, da si revež, ker moraš pisati o takih stvareh. Samo tistega o pasivnosti naše zemlje ne zini več! Kdor tako govori ali celo piše, pljuje v lastno skledo. Ko bo proces končan in se bom znebil teh sitnosti, pa lahko prideš k nam. Zabeljenih žgancev ti ne bo manjkalo. In če ne bo slabše, jih boš lahko zalil s poličem vina. Videl boš na lastne oči, da imamo za silo vsega dosti, samo denarja in pa tistega, kar me je privedlo na zatožno klop — nič.

VODNIKOV SPOMENIK
V LJUBLJANI

AFORIZMI O NOVINARSTVU

Gre za to, da zvemo, ali prednosti svobode v dobrem otehtajo nevarnosti svobode v zlu. Jaz zaupam človeškemu duhu. Verujem v svobodo. Clemenceau

Svoboda tiska se mora smatrati kakor »paladije« (zaščita) prostosti narodov.

General von Thielmann 31. 7. 1814

Stari ljudovladi, Atene in Rim, nista preganjali spisov, moderno zatiranje misli izvira od papeštva, tridentskega koncila, španske inkvizicije. S predhodno cenzuro bočejo preprečiti zlo: dobro in zlo ne raste ločeno na plodnem polju življenja; drug tik drugega klijeta ter izprepletata svoje veje na nerazrešljiv način. Da bi kočili dobro od zla, bi morali vršiti cenzuro nepodkupljivi in nezmotljivi ljudje. Kje naj jih vzamemo?

Georges Weill, Le Journal, 1934.

Prave predhodne cenzure na Niponskem ni, vendar daje minister dnevnikom sezname novic, o katerih se ne sme poročati. Ako navodila ne zaležejo, pride včasih ukaz tako vijuden kakor odločen: »Blagovolite častito prenehati izdajati vzvišeni list. Častiti založnik, častiti urednik, častiti načelnik tiskarne naj izvolijo priti v vzvišeno ječa.« G. Weill

Proučivši Licensing Act, je John Locke dokazal, da predhodna cenzura škodi angleškemu tiskarstvu na korist Nizozemcem, da podreja učenjake monopolu Papirniške družbe, da dovoljuje brskati po hišah velike gospode, češ ali nimajo kaj prepovedanih knjig. Ti praktični razlogi so omečili lorde, ki so sprejeli odločitev obeh zbornic. Locke je govoril zgolj o knjigah; ker pa je odprava cenzure koristila tudi obzornikom, velja l. 1695. kot pomemben mejnik v zgodovini novinarstva. G. Weill

Ako bi imel nalogo odločiti, ali naj se izrečemo za vlado brez dnevnikov ali pa za dnevnike brez vlade, si ne bi niti časek pomišljal izbrati drugo možnost.

Jefferson, 3. predsed. Zed. držav 1787

Kar veseli me ta neprestana cenzura, ki jo vršé novine proti moji upravi, kajti med pretiranostmi, ki jih narekuje pristranost, se utegne najti kakšna resnica, ki jo bom izrabil.

To Jeffersonovo krilatice si je l. 1933 prisvojil načelnik francoske vlade

Ako tiska ne bi bilo, ga ne bi bilo potreba izumiti.

Balzac, Monographie de la presse parisienne, 1842

Po krimski vojni se je Times tiskal v 60.000 izvodov, medtem ko vsi njegovi glavni tekmecki skupaj... Daily News, Morning Post, Morning Herald, Morning Chronicle... niso presegali 20.000. Zato je tednik Saturday Review, ustanovljen 1855, začel l. številke takole: »Ni treba na dolgo razlagati, da to državo ovlada Times. Vidite, v čem je britanska svoboda: Trideset milijonov prostih občanov, ki jim despotsko vlada en dnevnik. G. Weill

Blowitz, doma s češkega, nekaj časa profesor jezikov v Parizu, je postal dopisnik Timesa. Za berlinskega kongresa l. 1878. je odšel v Berlin, kjer se mu je navzlic Bismarcku posrečilo dobiti besedilo Berlinske pogodbe. Železni kancler, skrajša besen, je kasneje ravnal z njim kakor s kraljem tiska. G. Weill

Dnevnik utegne poslati več duš v nebesa, jih rešiti več iz pekla nego vse cerkve in kapele v New Yorku, pri tem pa še denarja zaslužiti... Shakespeare je velemu v drami, Walter Scott v romanu, Milton in Byron v pesništvu, jaz pa mislim, da sem bistre občasnega tiska. Gordon Bonnett

SLOVENSKI JAVNOSTI

**sporočamo, da bo tudi prihodnja številka našega obzor-
nika vsebovala zanimive in aktualne prispevke jubileju
slovenskega novinstva**

„ŽIVLJENJE IN SVET“

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NAČELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,—
po raznašalcih dostavljena Din 5,—